

SOVIETINĖ RITUALINĖ ARCHITEKTŪRA – SANTUOKŲ IR LAIDOTUVIŲ RŪMAI LIETUVOJE

Marija Drėmaitė

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius

marija.dremaite@gmail.com

Straipsnyje nagrinėjami specifiniai sovietinės architektūros objektai – ritualiniai pastatai (santuokų ir laidotuvių rūmai), skirti civilinėms apeigoms, t. y. sekuliarios sovietinės visuomenės ritualų aptarnavimui. Pastebima, kad civilinių apeigų ritualai Lietuvos SSR suformuojami XX a. 6 deš. pabaigoje, o pastatų funkciniai tipai ir architektūriniai pavidalai – XX a. 7 deš. pabaigoje. Tuo metu Lietuvoje suprojektuoti ir pastatyti Vilniaus santuokų rūmai ir Vilniaus laidotuvių rūmai tapo funkcinio tipo, iškilmių estetikos ir simbolikos prototipais visoje Sovietų Sąjungoje. Straipsnyje, remiantis archyviniais, dokumentiniais, natūros stebėjimo ir interviu šaltiniais, šie objektai nagrinėjami ideologiniame-socialiniame lauke (tiriami, kokia valstybinė ir visuomeninė užduotis jiems buvo priskiriama) ir vėlyvojo sovietmečio architektūros meniniame lauke (tiriami, kokie netradiciniai kūrybiniai sprendimai buvo priimami siekiant sukurti naujo funkcinio tipo visuomeninius pastatus).

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: santuokų rūmai, laidojimo rūmai, ritualiniai pastatai, civilinės apeigos, vėlyvojo sovietmečio architektūra, folklorinis sąjūdis architektūroje, regionalizmas.

Sovietiniai apeiginiai pastatai žadina kultūros istorikų smalsumą tiek meniniu, tiek istoriniu požiūriais. Viena vertus, juos galima laikyti sovietinės architektūros grynuoliais, visų pirma dėl to, kad tai buvo nauji pastatų funkciniai tipai, skirti aptarnauti būtent sovietinę visuomenę. Taigi šios architektūros tyrimas negali vykti nuošalyje nuo ideologinių ir socialinių tos visuomenės aktualijų. Kita vertus, ritualiniai pastatai yra įdomūs vėlyvojo sovietmečio visuomeninės architektūros objektai, kuriems buvo keliami ne tik funkciniai, bet ir estetiniai reikalavimai – išreikšti tam tikrą

simboliką ir emociją: „pakilumą“, „iškilmingumą“, „susikaupimą“, „rimtį“. Filosofė Nerija Putinaitė kelia hipotezę, kad

tokių civilinių pastatų kaip santuokų ar laidojimo rūmai sovietinė architektūra, kaip ir patys civiliniai ritualai, pasižymi tuo, kas postmodernizmo kontekste vadinama „reikšmių pertekliumi“¹

¹ Aistė Galaunytė, „Tikrovės dekonstrukcijos. Pokalbis su Nerija Putinaite“, in: *7 meno dienos*, 2014 02 28, Nr. 8 (1069), [interaktyvus], <http://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2014-02-28/Tikroves-dekonstrukcijos>.

SOVIET RITUAL ARCHITECTURE – WEDDING AND FUNERAL PALACES IN LITHUANIA

Marija Drėmaitė

KEYWORDS: wedding palace, funeral palace, ritual architecture, civic rites, late Soviet architecture, Lithuanian architecture.

SUMMARY

The secular Soviet state was well known for its elaborate 'socialist rites' instituted for life's milestones, from birth through marriage to death. Actions traditionally carried out in a sacral space were rather quickly assigned to 'consumer services', and were replaced by the civil registration of the newborn child, a secular wedding and funeral rites. Administrators of the new rituals insisted that these ceremonies were neither derived from religious rites nor were they intended to replace them. The challenge, therefore, was to create secular spaces with their own dramaturgy, designed to offer appropriate settings for weddings and funerals while avoiding any kind of religious presence. On a mass scale, most of the initiation rituals in the Soviet Union date only from the 1960s. This explains why special purpose-designed types of buildings only began to spread in many Soviet republics from the 1970s onwards. Soviet Lithuania in this context plays the role of an experimental place since the first purpose-built Wedding Palace in Vilnius (1968–1974, architect Gediminas Baravykas) and the Funeral Palace in Vilnius (1968–1975, architect Česlovas Mazūras) served as prototypes of functional type, modern aesthetics and symbols for the entire Soviet Union.

The main idea of the paper is based on the fact that the new secular Soviet rituals were actually based on traditional rituals stripped of their religious content. It seems that tradition (in a very broad sense) influenced the new architectural spaces created to practice new secular socialist rituals. Therefore, from the social point of view these buildings are seen as substitutes for sacral spaces – a wedding palace substitutes for a church and a funeral

palace is an interpretation of a cemetery chapel. From the architectural point of view they represent late Soviet mannerism in architecture as a certain simulacra filled with surplus meanings and decorations.